

Trouw: RELIGIE EN FILOSOFIE

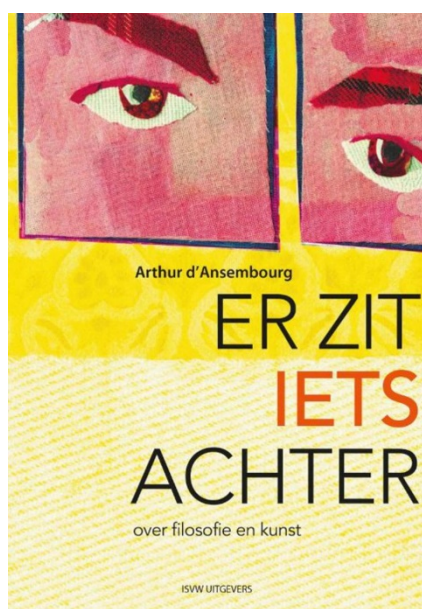
'Er zit iets achter' toont de kunstenaar als een beeldend filosoof

Hans Dijkhuis, 7 maart 2018

Er zit iets achter. Over filosofie en kunst van Arthur d'Ansembourg

Uitgeverij ISVW, 382 blz. € 44,95

★★★★

De auteur

Arthur d'Ansembourg heeft filosofie gestudeerd in Amsterdam en München en onderwijst dat vak nu aan volwassenen. Hij is onder meer verbonden aan de Internationale School voor Wijsbegeerte in Leusden, waar hij de basisopleiding Esthetica en Kunstfilosofie verzorgt. Daarnaast geeft hij in kunstmusea rondleidingen met een wijsgerig karakter.

De thematiek

Ooit vroeg een bevriende kunstenaar mij een inleiding te schrijven voor zijn tentoonstellingscatalogus. Dat was zo ongeveer de lastigste opdracht die ik ooit heb gekregen. Omdat zijn kunstwerken abstract waren, kon ik niet eens mijn toevlucht nemen tot een beschrijving van wat er werd voorgesteld. Om inspiratie op te doen las ik inleidingen van soortgelijke catalogi, maar dat hielp niet, omdat ze met hun (quasi-)filosofische jargon onbegrijpelijker waren dan de kunstwerken zelf.

Aan dit geworstel moest ik terugdenken toen ik las: "Kunst kan iets te denken geven dat niet in begrip is te vangen." De uitspraak komt uit een interview met Arthur d'Ansembourg, de schrijver van dit boek, waarin (beeldende) kunst en filosofie toch heel nauw zijn verenigd. De tekst wordt afgewisseld door tal van vaak bijzonder fraaie afbeeldingen van kunstwerken, meestal in kleur. Daar zijn ook veel abstracte kunstwerken bij, want de grote verandering die de kunst heeft ondergaan in de moderne tijd vormt een centraal thema in het boek.

Het boek

Gelukkig zijn d'Ansembourgs beschrijvingen maar zelden zo wollig en ondoorgrondelijk als in veel tentoonstellingscatalogi. De reden is dat hij schrijft over aspecten van kunstwerken die wel degelijk in begrippen zijn te vangen. Hij gaat er namelijk vanuit dat kunstwerken een 'impliciete filosofie' bevatten. Ze geven op intuïtieve wijze en met visuele middelen antwoorden op dezelfde soort vragen als filosofen stellen, en allereerst op de vraag wat kunst eigenlijk is - of zou moeten zijn. Die antwoorden verschillen naar gelang van de tijd waarin in de kunst wordt gemaakt - Johannes Vermeer had heel andere opvattingen over kunst dan Warhol of Cézanne.

D'Ansembourg neemt de taak op zich die impliciete filosofie van kunstwerken te expliciteren, wat vaak tot prikkelende, verhelderende analyses leidt. Maar hij gaat veel verder. De vele afbeeldingen fungeren eigenlijk als illustraties en voorbeelden bij de uitvoerige overzichten die hij geeft van de belangrijkste thema's uit de filosofie van de kunst. Vrijwel alle denkers die daar sinds Plato een noemenswaardige bijdrage aan hebben geleverd komen aan de orde, in een toegankelijke stijl die de didactische ervaring van de auteur verraadt.

Het boek krijgt een toegevoegde waarde doordat het ook uitgebreid aandacht besteedt aan algemenere kwesties rondom de kunst, zoals de al twee eeuwen lang bediscussieerde vraag of het einde van de kunst nabij is. De diverse antwoorden op deze vraag hangen weer samen met de verschillende visies op de geschiedenis van de kunst. Ook de invloed die musea hebben op onze ideeën over kunst, door hun wijze van selecteren en presenteren, wordt door de auteur herhaaldelijk belicht.

Reden om dit boek niet te lezen

Wie al diverse boeken over de filosofie van de kunst in de boekenkast heeft staan, zal in dit boek waarschijnlijk niet heel veel nieuws lezen. Een beperking van 'Er zit iets achter' is dat het hoofdzakelijk gaat over de beeldende kunsten, en dan nog alleen in de Europees-Amerikaanse traditie. Maar die beperkingen gelden voor vrijwel alle boeken in dit genre.

Reden om dit boek wel te lezen

Voor alle kunstliefhebbers die graag meer willen weten over de achterliggende filosofie van schilderijen en beeldhouwwerken is dit boek een geduldige en betrouwbare gids door de geschiedenis van de westerse kunst, en zeker ook van de moderne, die zo vaak vragen oproept.